

Sektionen för planering säkerhet och miljö
Per Tholander

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
10333 STOCKHOLM

En säkrare tillgång till vattenreningskemikalier DS 2023:09

Sammanfattning (SKR:s sammanfattande ställningstaganden)

SKR anser att lösningar i första hand bör fokuseras till att bygga en bättre beredskap och att tvingande omfördelning av resurser endast kan vara ett alternativ i sista hand när alla andra möjligheter är uttömda.

SKR avstyrker i nuläget förslaget i utredningen, inte minst utifrån att utredningen går före med ett förslag, utan att samordna detta med övriga pågående utredningar på området. Innan ställning kan tas till just detta förslag behöver de övergripande principerna om hur Sveriges försörjningsberedskap ska struktureras generellt vara utredda så att vi får en samordnad struktur för försörjningsberedskapen i Sverige.

På grund av VA-organisationernas begränsade möjligheter att hålla större lager av vattenreningskemikalier anser SKR att en omfördelning av redan levererade kemikalier skulle medföra en väldigt stor arbetsinsats jämfört med den nytta det skulle medföra. SKR anser därför att prioritering och omfördelning av kemikalier i första hand bör ske från kemikalier som ägs av kemikalieleverantörerna, dvs kemikalier som ännu inte är levererade till kund.

Om staten går vidare med förslaget anser SKR att det måste vara tydligt i lagstiftningen att staten vid ett sådant beslut om tvingande omfördelning av kommunala vattenreningskemikalier också övertar det straffrättsliga ansvaret för de konsekvenser som kan uppstå till följd av beslutet.

Allmänna synpunkter

Sveriges kommuner och regioner (SKR) ser problemet med brist på vattenreningskemikalier och delar bilden av att det behövs åtgärder för att säkerställa dricksvattenproduktionen vid kris och höjd beredskap, men ifrågasätter det tillvägagångssätt som regeringen valt när det gäller att hantera just frågan om vattenreningskemikalier.

SKR anser att det är olyckligt att frågan om vattenreningskemikalier hanteras separat och att frågan istället behöver samordnas med övriga pågående utredningar om nationell samordning av försörjningsberedskapen, en ny

livsmedelsberedskap, näringslivets försörjningsberedskap, VA-beredskap samt kommuners och regioners grundläggande ansvar inför och under fredstida kriser och höjd beredskap. SKR anser att lösningar i första hand bör fokuseras till att bygga en bättre beredskap och att tvingande omfördelning av resurser endast kan vara ett alternativ i sista hand när alla andra möjligheter är uttömda. SKR har uppfattningen att kommunerna har stor vilja till samarbete och att därigenom lösa eventuella brister på frivillig väg. SKR avstyrker i nuläget förslaget i utredningen, inte minst utifrån det perspektivet att utredningen går före med ett förslag, utan att samordna detta med övriga pågående utredningar på området. Innan ställning kan tas till just detta förslag behöver de övergripande principerna om hur Sveriges försörjningsberedskap ska struktureras generellt vara utredda så att vi får ett samordnat system för försörjningsberedskapen i Sverige.

2.1 Förslag till lag om omfördelning av vattenreningskemikalier vid vissa allvarliga bristsituationer

SKR anser att en brist på vattenreningskemikalier i första hand bör lösas genom frivillig hjälp mellan kommuner. SKR vill framhålla att det genom bestämmelserna i förvaltningslagen och i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid (LEH), redan finns reglering som avser skyldighet och möjlighet för kommunerna att ge stöd till varandra, även om det till viss del är begränsat till extraordinära händelser. SKR anser att det är problematiskt att utredningen endast har avgränsats till att utreda statens möjligheter att omfördela kommunala resurser. Det är enligt SKRs uppfattning en bättre lösning att utreda hur kommunerna kan få bättre möjligheter att klara sitt uppdrag genom tex bättre förutsättningar för samarbete i krissituationer.

SKR anser att det är en stor brist att det statliga beredskapsperspektivet helt saknas i utredningens förslag. Behovet av en eventuell tvingande lagstiftning behöver analyseras i relation till utvecklingen av den nationella försörjningsberedskapen i stort.

11.4.2 Konsekvenser för kommuner

Kommunerna har ansvaret för att inom den egna kommunens gränser säkerställa leveranser av allmänna vattentjänster även under fredstida krissituationer, extraordinära händelser, höjd beredskap och krig. Det ansvaret innebär att kommunerna också behöver så bra förutsättningar som möjlighet att planera för att produktion av dricksvatten och rening av avloppsvatten även kan upprätthållas under sådana förhållanden. SKR ser i det perspektivet flera problem med den nu föreslagna lagstiftningen. Det första är att det blir svårare för en kommun att planera för sin produktion med den osäkerhet det skulle kunna innebära om staten med kort varsel skulle kunna besluta att kommunen ska avstå de tillgångar som kommunen planerat att använda.

Det är viktigt att notera att möjlighet till lagerhållning hos svenska VA-organisationer skiljer sig mycket åt mellan olika verksamheter. Stora verksamheter förbrukar generellt större mängder kemikalier och behöver leverans av dessa på veckobasis. De har ofta inte heller möjlighet att hålla lager då detta skulle kräva väldigt stora volymer. Mindre verksamheter kräver inte lika stora lagervolymer och har därför ofta möjlighet att hålla lager men de volymer som hålls är generellt små och en omfördelning av dessa volymer skulle endast ha marginell effekt. Att omfördela redan levererade kemikalier skulle medföra en väldigt stor arbetsinsats jämfört med den nytta det skulle medföra. Prioritering och omfördelning av kemikalier bör därför i första hand ske från kemikalier som ägs av kemikalieleverantörerna, dvs kemikalier som ännu inte är levererade till kund.

Det är självklart så att kommunerna ska hjälpa varandra i krissituationer, men det bör enligt SKR i första hand vara kommunerna själva som kommer överens om hur och under vilka förutsättningar sådan hjälp kan lämnas. SKR anser att staten i första hand bör se till att kommunerna får så bra förutsättningar som möjligt för sådant samarbete. SKR ser också svårigheter i att en statlig myndighet ska kunna ha den överblick över resurserna i kommunerna och hur ett omfördelningsbeslut påverkar produktionsförhållandena i respektive kommun. SKR anser att de kommuner som är ansvariga för leverans av vattentjänster också är bäst lämpade att göra sådana bedömningar. Om regeringen ändå väljer att gå vidare med en tvingande lagstiftning i enlighet med utredningens förslag, där en statlig myndighet ska ha den nationella överblicken över kommunernas produktion av vattentjänster, så ser SKR att det kommer att krävas arbete från kommunernas sida att löpande förse myndigheten med underlag och information. Omfattningen av en sådan arbetsinsats behöver i så fall utredas och kommunerna behöver ersättas därefter i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen.

SKR vill också påpeka att utredningen inte har behandlat frågan om ansvar för konsekvenser vid statliga beslut i enlighet med den föreslagna lagstiftningen. Om staten går vidare med förslaget anser SKR att det måste vara tydligt i lagstiftningen att staten vid ett sådant beslut om tvingande omfördelning av kommunala tillgångar av vattenreningskemikalier också övertar ansvaret för de konsekvenser som kan uppstå till följd av beslutet. Ett sådant ansvar kan inte enbart begränsas till ekonomisk ersättning, utan behöver också gälla det straffrättsliga ansvaret till följd av exempelvis brott mot villkor i miljötillstånd som en kommun kan tvingas till vid försämrade möjligheter att rena avloppsvatten.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Henriksson
Ordförande